

Néhány juhlegelő biodiverzitása

A gyepekben élő növények takarmányozás szempontjából lehetnek értékesek – amelyeket az állatok szívesen legelnek – és értéktelenek, mert azokat nem szívesen vagy egyáltalán nem legelik le, ill. betegséget okozhatnak (Barcsák et. al. 1978).

A gypalkotó növények közül a legértékesebbek a pázsitfűfélék (*Gramineae*) és pillangósvirágúak (*Leguminosae*) családjába tartoznak. A takarmányozásban értéktelenek között lehetnek fűfélék és – elvéve – pillangósvirágúak is, de legtöbbjük más kétszikű növény. Ezek között Magyarországon – hasonlóan a német nyelvterülethez – megkülönböztetjük az abszolút gyomokat – Unkräuter –, melyek felszaporodása ellen feltétlenül küzdeni kell, és a relatív gyomokat – Kräuter –, melyek nem okoznak kárt az állatoknak, de túlzott elszaporodásuk káros lehet (Szemán 2002, Nösberger–Opitz v. Boberfeld 1986, Buchgraber 1996, Voigtländer–Jacob 1987).

A feltételes (relatív) gyomnövényeknek – melyeket az állatok kis mennyiségben szívesen legelnek – nagyon kedvező az ásványanyag-tartalma. Nagyon sok faj rendelkezik közülük gyógyhatással. Fontos, hogy a gazdálkodók ismerjék ezeket a növény-csoportokat és ezzel kapcsolatos tudásukat alkalmazzák a gyepegzálkodás, legeltetés során.

z, hogy PK ellátottságuk gyenge. Az évi összes csapadék szempontjából 1998 és 2000 aszályos, 1999 megfelelően csapadékos volt a vizsgálati helyeken.

Kevés a telepített gyepek

A májusi és júliusi felvételezések adatai szerint a természetes gyepeken átlagosan 7–25 fajt találtunk, közülük 1–3 pillangósvirágú, 5–16 egyéb kétszikű növény (1. táblázat). Legkisebb diverzitású volt a szikes talajú legelő, azt követte az évekkorábban telepített rét. Az összes fajok közül 3–13 gyógynövény, melyek elsősorban az egyéb kétszikűek csoportjából kerültek ki.

A vizsgálat első évét, 1998-at és utolsó évét, 2000-et összehasonlítva a májusi aspektusban fajszámcsökkenést figyeltünk meg a gyepek többségén.

Az egyéb kétszikű növények között a bevezetőben leírtaknak megfelelően 2 csoportot különítettünk el. Valamennyi vizsgált terület gazdag ezekben a fajokban. Az ide tartozó növények többsége (50–100 százaléka) gyógynövény. A feltételes (relatív) gyomok csoportja 2–14 fajjal a leginkább fajgazdag csoport.

Az egyes növénycsoportok borítottságára jellemző, hogy átlagosan (a különböző as-

pektusokat is figyelembe véve) 30–80 százalékos a pázsitfűfélék aránya. A 2. táblázat 100 százalékos borítottságra átszámítva tartalmazza a borítottság értékeit, azért, mert így összehasonlíthatók a terméstömegben kifejezett arányukkal. Eszerint 40–83 százalékos tettek ki a pázsitfűfélék. A vizsgált természetes legelőknél legnagyobb mértékben *Festuca pseudovina* borított, ami a talaj-éghajlati adottságokból következő magyar specialitás. A pillangósvirágú gypalkotók borítottsága átlagosan nem haladta meg az 5 százalékos, két legelőn fordult elő a csapadékosabb 1999-et követő 2000-es évben 20 százalékos körüli borítottság. A takarmányozás szempontjából legértékesebb fűfélék és pillangósvirágúak együttes aránya valamennyi vizsgált területen alkalmassá tette a gyepeket a juhlegeltetéssel történő hasznosításra. Az egyéb kétszikű növények borítottságát vizsgálva megállapítható volt, hogy a legtöbb legelőn 15–30 százalékos körüli arányban voltak jelen. Ezen belül a hasznosítást zavaró abszolút gyomok borítottsága elhanyagolhatóan kicsi volt, a döntő többséget a relatív gyomfajok tették ki. Utóbbiak 20 százalékos borítottság fölött már csökkentik az állatok részére rendelkezésre álló értékesebb gypalkotók terét. Szakirodalmi adatok szerint a juhok által legeltetett mennyiségnek átlagosan 30 százaléka volt az ebbe a

Vizsgálat három üzemben

A Szent István Egyetem Gyepgazdálkodási Tanszéke által 1998 és 2000 között vizsgált 5 gyepterület 3 termelőüzemhez tartozik. Mindegyik gyepeken, melyek közül 4 legelő, 1 réthasznosítású, több mintavételi területet jelöltünk ki a terület nagyság függvényében. Elvégeztük a növényállomány felmérését borítottság alapján valamennyi előforduló fajra vonatkozóan quadrát módszerrel (Balázs 1949), valamint nyírási próbákkal mintákat vettünk. A lenyírt növénymintákat szétválogattuk pázsitfűfélé, pillangósvirágú és egyéb kétszikű növények csoportjára. A szétválogatott minták mennyiségének mérésével megállapítható volt azok természetességük tőmeg %-ban. A botanikai felvételezés eredményeként ugyanezen csoportok borítottságban elfoglalt arányát tudtuk meghatározni.

A vizsgált gyepek növénytársulására jellemző, hogy közülük három *Festuca pseudovina* vezérnövényű természetes gyepek. Egy legelőben a *Lolium perenne* mellett nagyon elszaporodott az *Elymus repens*, a telepített gyepek *Dactylis glomerata* vezérnövényű.

Egy legelő talaja szoloncsák-szolonyc, a többi barna erdőtalaj. Utóbbiakra jellem-

A vizsgált gyepek növényzetének összetétele a fajszám alapján

	1. táblázat									
	A vizsgált gyepek növényzetének összetétele a fajszám alapján									
	Pázsitfűek ¹		Pillangósok ²		Egyéb kétszikűek ³				Összes faj ⁴	
				Feltételes gyomok ³		Feltétlen gyomok ⁴				
	Σ	Gy	Σ	Gy	Σ	Gy	Σ	Gy	Σ	Gy
1998. május										
1	3	1	3	1	4	3	–	–	10	5
2	4	1	3	1	14	9	4	2	25	13
3	3	1	1	–	4	2	3	–	11	3
4	4	1	3	2	13	7	4	1	24	11
5	6	1	1	1	4	3	1	1	12	6
1998. július										
1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2	3	1	3	2	10	5	3	1	19	9
3	2	1	–	–	3	1	2	1	7	3
4	4	1	1	1	8	5	1	–	14	7
5	5	1	2	1	5	5	1	–	13	7
2000. május										
1	6	2	–	–	3	1	1	1	10	4
2	4	1	2	1	9	3	3	2	18	7
3	2	1	1	1	2	1	2	1	7	4
4	4	1	1	1	9	5	3	2	17	9
5	6	1	2	1	3	3	2	2	13	7
2000. július										
1	4	1	–	–	5	1	1	1	10	3
2	3	–	1	–	9	2	5	3	18	5
3	2	1	–	–	3	2	2	1	7	4
4	3	1	–	–	4	2	1	1	8	4

csoporthoz tartozó kétszikű növény (Klspál, 1993). A vizsgált legelők növényi összetétele ezért éppen azon a határon van, amikor már a kétszikűek tovább szaporodása ellen küzdeni kell.

A különböző növénycsoportok termérszesesedését vizsgálva megállapítottuk, hogy a pázsitfűvek tömeg százaléka nagyobb volt, mint borítási aránya, a pillangósvirágúaké és egyéb növényeké viszont általában kisebb, ha a tömeget a friss biomasszában mérjük (2. táblázat). A szárazanyagban kifejezett termésméretet és a friss tömeget összehasonlítva a pillangósvirágúak és egyéb kétszikűek tömeg százaléka egyaránt nagyobb volt a friss anyagban, mint a szárazanyagban. A fűvekénél nagyobb víztartalmuk miatt beszáradási tényezőjük nagyobb.

A kétféle módszer közül a takarmány minőségéről – a növényzet szempontjából – a termérszesesedés a legpontosabb képet, munka- és időigényessége miatt ennek mérése azonban nem várható el a gyepgazdálkodóktól. A könnyebben és gyorsabban elvégezhető borítás-meghatározás eredményeink szerint nagyon szorosan korrelált a tömeg százalék mérés útján (nyírási próbával) történő megállapításának adataival (1. ábra). 92 adatpárt vizsgáltunk, az összefüggés igen szoros volt, amit a 0,9643-as korrelációs koeficiens mutat.

Magyarországon, ahol a gyepek túlnyomó többsége nem telepített, az extenzív

gyeptermesztés és -hasznosítás jellemző. A természetes gyepek diverzitása megfelelő, a fajok között azonban növekvő arányt tesznek ki a gyomnövények. Különösen a borítási- és a tömegarányukat tekintve fokozott gondot kell fordítani további térhódításuk megakadályozására. Ennek egyik legfontosabb eszköze lehet a szakszerű gyephasznosítás, legeltetés. Magyarországnak növelnie kell, de legalábbis meg kell állítania a kérődző állatállomány csökkenését.

A szakirodalomból és a gyakorlatból ismert, hogy Nyugat-Európában elsősorban a

termérszesesedést használják a gyepek minősítésekor. Magyarországon a borítási arány alkalmazása terjedt el. Vizsgálataink alapján a két módszer – szakszerűen végrehajtva – nagyon szorosan korreláló eredményt adott, vagyis a két módszerrel kapott eredmények és a levont következtetések összehasonlíthatók.

Összefoglalás

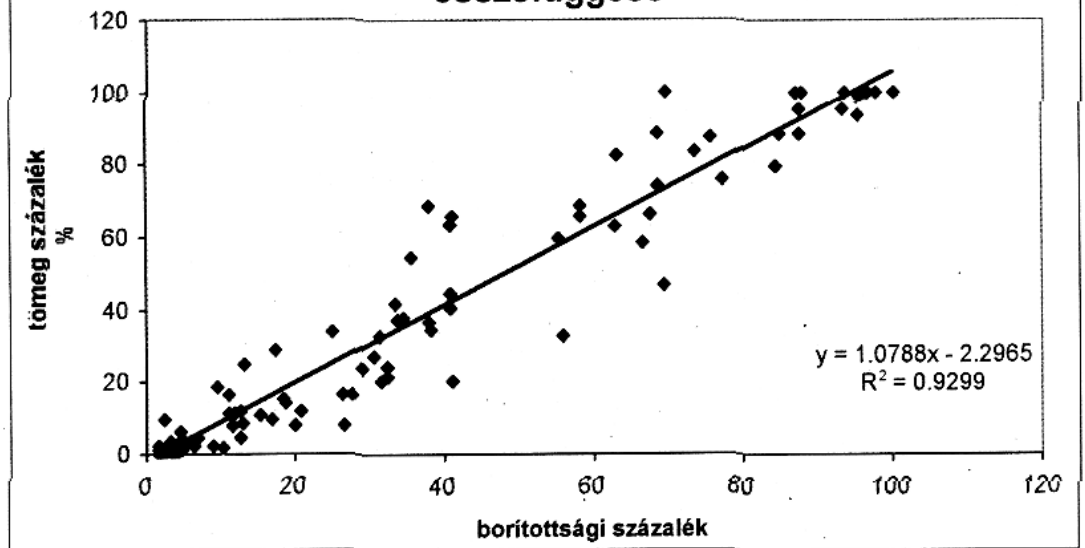
A magyarországi gyepterület 1.063 ezer hektár. Legnagyobb része természetes gyepek tekinthető és 30–40 fajból áll. 1998–2000-es években öt gyepterületen folytak vizsgálatok. Borítottsági- és nyírási vizsgálatok alapján a növényeket 3 csoportba soroltuk: pázsitfűvek, pillangósvirágúak és egyéb kétszikűek. A termésmennyiséget és a borítási arányt állapítottuk meg.

A vizsgált természetes legelőkön májusban és júliusban 7–25 fajt találtunk, közülük 1–3 pillangós, 5–16 egyéb kétszikű. Legkisebb diverzitású volt a szikes talajú legelő, azt követte a telepített rét. Az összes fajok közül 3–13 gyógynövény – főleg kétszikű volt. A pázsitfűvek borítottsága átlagosan 30–88 százalékot tett ki. A pillangósoké nem haladta meg az 5 százalékot. Az egyéb kétszikűeket 2 csoportra osztottuk: abszolút és relatív gyomokra. Az utóbbiak borítottsága átlagosan 20–30 % volt. Az abszolút gyomok olyan kis borítottsággal voltak jelen, hogy nem voltak hatással a hasznosításra. A nagy mennyiségű – 5–61 százalék – gyógynövény kevés állat esetén lehetőséget ad másfajta területhasznosításra. A növényborítottság és a termérszesedés szoros korrelációt mutatott.

Tasi Julianna

SZIE Gyepgazdálkodási Tanszék,
Gödöllő

A borítottsági és a tömegszázalék összefüggése

1. ábra

2. táblázat
A borítási és tömeg százalék összehasonlítása a friss takarmányban (május)

Terület száma ¹	Pázsitfűvek ²		Pillangósvirágúak ³		Egyéb kétszikűek ⁴	
	borítási ² %	tömeg ² %	borítási ³ %	tömeg ³ %	borítási ⁴ %	tömeg ⁴ %
1999						
1	83,34	85,15	1,43	0,94	15,23	13,90
2	40,82	53,80	36,11	30,39	23,07	15,77
3	89,56	91,82	1,66	0,76	8,78	7,42
4	61,48	72,54	4,86	2,07	33,67	25,38
5	67,99	67,63	7,22	4,80	24,78	27,56
2000						
1	92,99	100	0	0	5,77	0
2	51,84	68,19	19,14	8,34	29,22	23,46
3	72,02	79,22	3,99	2,15	23,99	18,62
4	67,82	64,58	18,84	18,31	15,26	17,09
5	80,27	85,64	4,02	2,46	15,70	10,76